

Bibliografická citace, technická úprava textu

Dále nastudovat: Věstník AMG 4/2003 (citační norma s komentářem); základní typografické termíny, náležitosti odevzdávání rukopisů a korektorské značky (z www.tyopotext.cz); formáty papíru.

Pojmy – vědět, co znamenají: autor, editor/redaktor; kapitola, podkapitola, příspěvek, článek; oddíl, rubrika; edice, vydání; monografie, monografická publikace, seriálová publikace, monografické číslo, časopis, sborník, periodikum, ediční řada; ročník, číslo, sešit, svazek, výtisk; list, strana.

1. Bibliografické citace

Citování obecně upravuje ČSN ISO 690 *Bibliografické citace. 1996, 2000*, která nahradila dřívější ČSN 01 0197. Je pouze doporučující. Komentovaná norma vyšla ve Věstníku Asociace muzeí a galerií ČR 2003, č. 4. **Česká archeologie má vlastní citační standard, za který se považuje forma používaná v Archeologických rozhledech, na Moravě a ve Slezsku také v časopise Pravěk**; vychází z tzv. harvardského (cambridgeského) systému, běžného v přírodních vědách (viz níže). Platí ale, že **rozhodující slovo má redaktor**; při přípravě článku respektujeme citační zvyklosti daného časopisu, pokyny redakce časopisu nebo redaktora sborníku.

1.1 Citování zdrojů:

*harvardské citování (standard AR): nejprve **zkrácený odkaz v textu takto**:

„...k této otázce se vyjadřovali již starší badatelé (*Böhm 1941, 50-51; Filip 1936-38, týž 1948a*), nověji se jí zabýval *V. Podborský (1970a, 134)*, který soudí, že...“

– a potom **úplná citace v seznamu literatury** (viz níže).

Pozor: odkazy vkládáme vždy co nejbližší místu, kde máme převzaté údaje (viz vzor), nikoli až na konec celého odstavce. Závorky jsou normálně, příjmení a rok kursivou, čárka normálně, stránkový rozsah partie, z níž jsme zde čerpali, také normálně. Je-li odkaz na konci věty, pak bude tečka až za uzavírající závorkou, protože citační odkaz je vždy součástí věty, k níž se vztahuje.

*historické vědy (standard ČČH): dřívější způsob citování také v archeologických pracích; **úplné nebo zkrácené citace v poznámkách pod čarou** – kombinováno s poznámkami a komentáři takto:

¹ K sociálním poměrům Z. BOHÁČ, *České země...*, s. 15, 71, 73, 106, L. BOBKOVÁ – L. BŘEZINA – J. ZDICHYNEC, *Horní a Dolní Lužice*, s. 91-92.

při opakovaných odkazech latinské zkratky: *Hraše l. c.* (=citované místo); *Sedláček o. c.* (=citované dílo), 75; *tamtéž / ibid.*; aj.

Existuje mnoho **dalších způsobů** a jejich variant, v české archeologii se nepoužívají, a nepoužívá se ani citování podle normy. Pozor při publikaci mimo obor nebo v zahraničí! **Dobry přehled na internetových stránkách** http://is.muni.cz/do/rect/el/estud/prif/ps11/metodika/web/ebook_citace_2011.html.

1.2 Položka seznamu literatury – typy citací používané v archeologii (standard AR):

Pozor: za literaturu se považují pouze zdroje publikované (tiskem, elektronicky), jinak jde o prameny aj.

- jednosvazková monografie jednoho autora
Filip, J. 1948: Pravěké Československo. Praha.
Soukup, P. 2015: Jan Hus. Život a smrt kazatele. Nakladatelství Lidové noviny.
- kolektivní monografie (pozor, pouze celé dílo – kapitoly se citují samostatně, viz níže!)
Podborský, V. a kol. 1993: Pravěké dějiny Moravy. Vlastivěda moravská – Země a lid, svazek 1. Brno.
- vícesvazková monografie
Lévi-Strauss, C. 1962-1971: Mythologiques I – IV. Paris.
Jiráň, L. – Venclová, N. (ed.) 2007-2008: Archeologie pravěkých Čech 1-8. Praha.
- svazek vícesvazkové monografie
Stocký, A. 1926: Pravěk země české. Díl I. Věk kamenný. Praha.
Jiráň, L. (ed.) 2008: Archeologie pravěkých Čech 5. Doba bronzová. Praha.
- monografické číslo časopisu
Mařík, J. 1997: Pánve klučovského typu. (Zprávy ČAS – Supplément 32.) Praha.
Lehrberger, E. et al. (eds.) 1997: Das prähistorische Gold in Bayern, Böhmen und Mähren. Herkunft – Technologie – Funde. Bd. I-III. (Památky archeologické – Supplementum 7.) Praha. (=titul a podtitul)
- kapitola v knize

- Štrof, A. 1993: Kultura lužických popelnicových polí. In: V. Podborský a kol., Pravěké dějiny Moravy, Brno, 301-328. (=kapitola v kolektivní monografii)
- Opravil, E. 1996: Přírodní prostředí na Moravě v eneolitu a ve starší době bronzové. In: S. Stuchlík – J. Stuchlíková, Pravěká pohřebiště v Moravské Nové Vsi-Hruškách (Studie AÚB XVI/1), Brno, 208-211. (=přírodovědná zpráva v monografii jiných autorů)
- článek v časopise
Pavúk, J. – Šiška, S. 1980: Neolit a eneolit. Slovenská archeológia 28, 137-158.
 - heslo v BZO
Vencl, S. 1973: Praha 9-Kyje. Výzkumy v Čechách 1970, 57.
Sigl, J. 1973: Skalice, okr. Hradec Králové. Výzkumy v Čechách 1970, 130.
 - článek v „jednorázovém“ sborníku
Pleinerová, I. 2002: Dlouhé domy únětické kultury v severozápadních Čechách. In: P. Čech – Z. Smrž (ed.), Sborník Drahomíru Kouteckému, Most, 163-166.
Pavelčík, J. 1991: Der Vorboleráz-Horizont in Hlinsko bei Lipník nad Bečvou. In: D. Jankowska (ed.), Die Trichterbecherkultur. Neue Forschungen und Hypothesen, Material des Internationalen Symposiums Dymaczewo 1988. II, Poznań, 223-231.
 - recenze bez zvláštního názvu (recenze s vlastním názvem se cituje jako článek v časopise, ale tak, aby byly zřetelně odděleny údaje recenze a recensovaného díla)
Fridrich, J. (rec.) 2000: Carole, F., La gravure dans l'art magdalénien. Paris 1999. Archeologické rozhledy 52, 565-566.
Fridrich, J. 2000: Carole, F., La gravure dans l'art magdalénien. Paris 1999. (Recense.) Archeologické rozhledy 52, 565-566.
 - edice pramenů: pozor, jde o publikace! Obsahují originální název, nesmí chybět jméno editora (=toho, kdo pramen odborně zpracoval a připravil k vydání). Lze odkazovat přes zavedenou zkratku.
CDB I: Codex diplomaticus et epistolaris regni Bohemiae I. (Ed. G. Friedrich). Pragae 1871.
Codex diplomaticus et epistolaris regni Bohemiae I. (Ed. G. Friedrich), Pragae 1871.

1.3 Citování nepublikovaných archivních pramenů

- nepublikované nálezové a jiné výzkumné zprávy (včetně hlášení a ZAA)
Novák, J. 2003: Stavba ČOV v Horní Dolní, okr. Kocourkov, červen 2002. (Nálezová zpráva.) Archiv nálezových zpráv Archeologického ústavu AV ČR v Praze, čj. (=číslo jednací) 356/73.
Novák, J. 2003: Horní Dolní, okr. Kocourkov. (Hlášení.) Archiv nálezových zpráv Archeologického ústavu AV ČR v Praze, čj. 356/73.
Pozor: vyšla-li zpráva v BZO, citujeme přednostně publikovanou verzi, a to jako článek v časopise. Obsahuje-li však archivní zpráva více údajů než tištěná, citujeme obě (netištěnou mezi prameny).
- nepublikované diplomové práce apod. (publikované se citují jako monografie nebo články)
Čtverák, V. 1980: Knovízské osídlení dolního toku Berounky a jižní části Pražské plošiny. Nepubl. rkp. dipl. práce uložený v Ústavu pro archeologii UK v Praze-FF, signatura XXX.
- ostatní prameny archivní povahy: uvádí se místo uložení, název a sídlo archivu, název fondu, číslo fasciklu, signatura, číslo kartonu či krabice a nakonec inventární číslo. Údaje se oddělují čárkami, na konci je tečka.
Státní okresní archiv Znojmo, fond Pozůstalost Fr. Vildomce, fasc. 15, sign. 10, kart. 8, inv. č. C-12345.
- ústní sdělení, výpověď svědka: uvádí se jméno, kontaktní adresa, upřesnění svědkovy role, datum záznamu.
Jan Novák, bytem Jihlava, Horní 1, člen České archeologické společnosti, záznam učiněn 10. 11. 1998.

1.4 Citování elektronických dokumentů:

Obdobně jako článek; autor a název, pokud jsou uvedeny, jinak nutno vymyslet pracovní název; rok publikace nebo stažení pro účely odkazu z textu; uvádí se vždy **úplná** internetová adresa zobrazená v záhlavním řádku, a vždy **datum** a pokud možno hodina stažení.

- článek na internetu
Bátora, J. – Tóth, P. – Bača, M. 2013: Santovka. Dostupné on-line:
http://www.archeol.sav.sk/docs_vyskumy2013/2013_Santovka.pdf. Staženo 12. 2. 2014.
- internetové mapy apod.
Geologická mapa 1:50 000 [cit. 15. 9. 2015]: Geologická mapa 1:50 000. Dostupný z
http://mapy.geology.cz/geocr_50/.
- citování ADC (dle sdělení ing. Křivánkové 2010):

„Pokud citujete databázi v textu, mělo by stačit poprvé citovat v plném názvu – Archeologická databáze Čech a dále uvádět zkratku ADC (pokud víte, z jakého souboru jste informace čerpali, je možné to uvést - např. ADC2009). Pokud ji budete citovat až na závěr práce v rámci literatury, uveďte Archeologická databáze Čech, Archeologický ústav AVČR Praha, v.v.i.“

1.5 Způsoby psaní údajů v citacích

- **Jméno autora:** *Sedláček, August / Sedláček, A.; Brjusov / Bryusov / Брюсов* – podle jazyka originálu; transliterace – příslušné normy pro daný jazyk; **čeština má vlastní normy pro přepis, nepoužíváme přepis anglický!**
- **křestní jméno** v odkaze v textu není, v soupise se uvádí pouze iniciála; když jsou dva autoři téhož příjmení, rozlišují se v odkaze iniciálou křestního jména (*Čižmář, M. x Čižmář, Z.*); mají-li křestní jména se stejnou iniciálou, rozlišuje se delší zkratkou (*Tichý, Rud. x Tichý, Rad.*) či celým jménem; bez titulů;
- **spoluautoři:** do tří se uvádějí všichni (*Motyková, K. – Drda, P. – Rybová, A.*); více než tři: *Pleiner et al.*, případně *Kolektiv / Kol.*; pořadí spoluautorů: tradičně dle abecedy, nově se prosazuje podle autorského podílu (převzít pořadí tak, jak je uvedeno v titulu publikace!)
- **přídomky, předložky, členy apod.:** *Merhart, G. von; Le Goff, J.; Ap Simon, A. M.; MacDonald, J.*
- **autor neuveden:** dříve *Anonym / Anon.*, současná norma to odmítá, autor se neuvádí a začne se rovnou názvem;
- **Redaktor sborníku:** česky *Pleiner, R. – Rybová, A. (red.) 1978*; německy *Hänsel, B. (Hrsg.) nebo (Hg.) 1997*; anglicky *Coles, J. – Harding, A. F. (eds.) 1979*; latinsky *Klápště, J. (ed.), Klápště, J. – Měřínský, Z. (edd.)*; francouzsky *Bailloud, G. (réd.) 1987...*: vždy podle jazyka názvu sborníku.
- **Rok nebo roky vydání:** letopočet nebo letopočty od-do. *1990*, ne *MXM* (přepisuje se); interval: *1986-1988*; neukončená řada: *1986–* anebo *1986 a násl.*; není-li uvedeno, lze doplnit odhad nebo údaj zjištěný z jiných zdrojů, např. evidence NK, v hranatých závorkách: *[1845]*; u nedatovaných lze *b. r., b. d., sine*; rukopis odevzdaný do tisku: *Novák, J. v tisku: Název práce.* (a další údaje, nakolik jsou známy); práce dosud neodevzdaná: *Novák, J. v přípravě: Název práce.* (a např. název časopisu, máte-li to tam ovšem domluveno!)
- **Název díla:** podle titulního listu, v jazyce publikace (transliterace); překlad do češtiny v hranaté závorce; zkratky časopisů: ČSN, BRGK 1992 a jiné národní rejstříky; seznam zkratek za seznamem literatury!;
- **Vydání:** pořadí (z tiráže, pouze u monografií!); např. *2. přepracované a doplněné vydání.*
- **Místo (místa) vydání:** u monografií a jednorázových sborníků vždy, u časopisů jen pokud má rozlišovací funkci (např. u časopisů shodného názvu). Vždy v jazyce a pravopise díla. Neznámé místo: *b. m.* (někdy *s. l. = sine locus*). Není-li uvedeno místo, ale nakladatelství, uvádí se namísto místa vydání. *Wrocław-Warszawa-Kraków-Gdańsk-Łódź. x Argo.*
- **Nakladatelství:** v české archeologii není povinné, nyní častěji pod západním vlivem, anebo není-li uvedeno místo vydání. Tradičně *Academia Praha*, nebo *Praha, Academia*, západní způsob *Praha : Academia*.
- **Ročník a číslo periodika:** preferují se arabské číslice; dvojčíslo – u nás se odděluje spojovníkem (35-36), v zahraničí někdy lomítkem (35/36). Číslo sešitu se zpravidla vůbec neuvádí, jestliže časopis čísluje stránky průběžně a ze stránek tedy poznáme, v jakém místě ročníku máme hledat. Pokud je to nutné uvést, pak nepíšeme *Listy 35, č. 5*, nýbrž *Listy 35 (5)* nebo *Listy 35, 5*, popř. *Listy 35/5.*
- **Stránkový rozsah:** celého článku! (např. *46-58*), uvádí se na konci v seznamu literatury; v textu u odkazovaných míst a převzatých pasáží citovat vždy pouze konkrétní stránku/stránky: *46, 71-72* (zde rozsah znamená pouze rozsah textu, kde se o dotyčné věci mluví, ne celý článek), dříve stačila počáteční stránka pasáže (*46n. = str. 46 a následující stránka 47, 46nn. = str. 46 a několik následujících stran*); též *46 a násl.*, angl. *46ff.*, lat. *46sq., 46sqq.*), dnes redaktoři odmítají; celkový počet stran publikace (např. *459 s.*) se v českých archeologických citacích neuvádí.
- **Shrnutí / Souhrn** (česky) – Zusammenfassung (německy) – Summary (anglicky) – **Résumé** (francouzsky, v češtině lze použít i jako synonymum slova Souhrn); shrnutí lze citovat samostatně jako článek (někdy má sam. název), pokud jsem totiž četl jen ten souhrn.
- Některé časopisy vyžadují citování paralelního cizojazyčného názvu nebo názvu cizojazyčného souhrnu.

Na konci kompletní citace je vždy tečka.

1.6 Soupis literatury

- Seznam úplných citací titulů, na něž se odkazuje v textu, je vždy umístěn hned **za textem**.
- Tituly řadíme primárně podle **abecedy** (příjmení autorů); citujeme-li více prací od téhož autora, řadíme tyto citace **chronologicky**.

- Samostatné práce se citují nejprve, pak práce ve spoluautorství: *Sklenář, K. 2005* bude dříve než *Sklenář, K. – Sklenářová, Z. – Slabina M. 2002*, tj. nejprve uvedeme všechny tituly, kde je autor autorem jediným (chronologicky), a pak teprve postupně se spoluautory, opět primárně podle abecedy, pak podle let.
- Více publikací téhož autora v téže roce se rozlišuje **malým písmenem** za letopočtem vydání (tj. *Hrala 1973a, Hrala 1973b* atd.).
- Nejprve se uvádějí práce, kde je dotyčný autorem či prvním spoluautorem, potom ty, kde je redaktorem (editorem).
- U článků v časopisech a sbornících se v soupise literatury vždy uvádí stránkový rozsah od-do. U monografií se neuvádí stránkový rozsah ani počet stran. *Pozor: odkaz na konkrétní stránku, ze které citují, patří do citačního odkazu v textu, ale nikdy do seznamu literatury!*
- Tituly v seznamu **zarovnáváme** k levému okraji, **bez odrážek**, bez odsazení.
- **Mezi položkami soupisu nevynecháváme řádky ani velké mezery, řádkování 1.**

1.7 Odkazy na vyobrazení

Obrázek se cituje tak, že citujeme standardně publikaci, ale místo čísla stránky uvedeme v citačním odkaze v textu číslo obrázku. Tj. například „*Filip 1948, Obr. 2*“. Jestliže odkazujeme jen na jeden obrázek artefaktu z celé obrazové tabulky, bude odkaz vypadat takto: „*Vokolek 1993, Tab. 163:6*“. V seznamu literatury bude standardní úplná citace knihy nebo článku. Popisky pod obrázky píšeme podle vzoru AR apod.

2. Úprava písemností psaných strojem a textovými editory (ČSN 01 6910)

2.1 Interpunkce

- Mezi slovem a následujícím interpunkčním znaménkem . , ; ! ? **není mezera**, za znaménkem **je vždy**. Dobrý den. Je otevřeno? Nevstupujte! A-PROJEKT, spol. s r. o., tel.: 999111999. Ústí n. Orł., r. 2001, 500 m n. m.; +5 °C, ale: 1 + 2 = 3
... = vynechání textu / pokračování výčtu.
- **Spojovník** (česko-ruský slovník, mohylovo-knovízský horizont, o. Plzeň-sever, E. Čujanová-Jílková) **spojuje**.
- **Pomlčka** (Osídlení – s ohledem na půdní poměry – tu bylo řídké. Dálnice Praha – Brno. Konference se konala v Krakově 12. – 18. 10. 1985.) **odděluje**.
- Uvozovky a tečka – pořadí: Tzv. ”spečené valy”. ”Chudoba cti netratí.”
- **Závorky** přednostně kulaté (tyto), na psacím stroji lze nahradit lomítky /tyto/, hranaté v citacích u doplněných údajů [tyto]. Nikdy nemohou stát dvě závorky vedle sebe: (takto to nejde) (musíte to prostě nějak udělat) ani závorka v závorce stejného typu (v této závorce tedy nemohu užít závorek obyčejných (těchto), nýbrž jiných, nejlépe hranatých [tedy těchto]). Mezi závorkou a textem v ní se **nevynechává** mezera.

2.2 Zkratky

p. Novák, popř., zvl.; tj., apod., atp., č. j. i čj., č. p. i čp.
fa Novotný, z fy Novotný, s fou Novotný; pí Suchá, ca 5 m, cca 6 kg
AV ČR, ČSAD
prof. PhDr. Jiří Sláma, CSc., FF UK i FFUK (neoficiální, ale běžná)

Značky

10 cm; 5,4 kg; 7 x 5 m; ale: několik metrů výkopu, nikoli několik m výkopu! Mezi číslem a značkou se vynechává mezera, za značkou se nepíše tečka.

Čísla, data

5 %; 2685 ±100 B. P.; měřítko 1 : 20; 867,6 m; 2 000 km i 2000 km; 36500,60 Kč i 36.500,60 Kč; 10. října 2016 i 10. 10. 2016

10násobek; 5krát; (ale slovem je to lepší); **nikdy** 5tý, 14ého

§ 39 odst. 2 písm. b) zákona č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči

2.3 Členění textu

První řádek odstavce od levé svislice se odráží zpravidla o 5 úhozů (v PC tabelátor).

Mezi odstavci se při řádkování jednoduchém (1) vynechává řádek, při 1,5 a dvojitým ne. (Pozor, platí pouze pro čistopis, který se bude přímo reprodukovat, nikoli pro rukopis do tisku – tam se řádek nevynechává.)

Začátek a konec výčtu se odděluje prázdným řádkem, stejně tak navzájem víceřádkové body, odrážky apod.

2.3.1 Označování částí textu (ČSN ISO 2145)

- 0 Úvod
- 1 Přírodní podmínky
 - 1.1 Klima
 - 1.2 Geologické podmínky
 - 1.3 ...
- 2 Dějiny výzkumu
- 3 Popis nálezové situace
 - 3.1 Sonda 1/98
 - 3.1.1 Popis nálezů
 - 3.1.1.1 Keramika
 - 3.1.1.2 Mazanice
 - 3.1.1.3 ...
 - 3.1.2 Datace a interpretace
- 4 Závěr
- Literatura

- A. Starší nálezy
 - I. Před rokem 1899
 - II. Výzkum J. L. Píče 1899
 - 1. Sonda na Vonáskově poli
 - a) keramika
 - b) kamenná industrie
 - c) kosti
 - ...
 - 2. Hroby na poli J. Černého
 - a) ...

Úprava nadpisů, dílčí nadpisy: doporučuji inspirovat se zavedenými periodiky (PA, AR, Pravěk).

Poznámky pod čarou: do tří lze označovat hvězdičkou* (pokud to nyní redakce dovolí), při větším počtu průběžně číslovat. V textových procesorech bývá funkce Poznámka pod čarou.

PhDr. Zuzana Bláhová, Ph.D., 20. 4. 2018.

*) Za laskavou informaci děkuji †Dr. V. Mouchovi. (=to není údaj o zdroji, ale vzor poznámky pod čarou označené hvězdičkou; takto se označuje, že informátor již není mezi živými)